

รูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างความร่วมมือใน การจัดการทรัพยากรชุมชน*

AN APPROPRIATE MODEL OF A COMMUNITY COUNCIL FOR ENHANCING COMMUNITY RESOURCES MANAGEMENT COOPERATION

สิทธิชัย ธรรมชั้น, สมคิด แก้วทิพย์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, ประรณดา ยศสุข

Sittichai Thummakun, Somkid Kaewthip, Chalermchai Panyadee, Pradtana Yossuck

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Maejo University

Corresponding Author E-mail: Sittichai.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบสภาชุมชนพื้นที่กลางของการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ประกอบด้วย 1. การมีฐานคิดแบบองค์รวม 2. การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น 3. การให้ความสำคัญต่อความไม่เป็นทางการ 4. ระบบการดำเนินงานที่รองรับการทำงานแบบเครือข่าย 5. การสื่อสารบทบาทการทำงานที่ชัดเจน และ 6. เปิดกว้างและพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ อีกทั้งสภาชุมชนเป็นเครื่องมือที่เสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนร่วมกัน ที่นำไปสู่การลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของชุมชน 4 ประการ ได้แก่ 1. การเสริมสร้างความร่วมมือต่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรชุมชน 2. การสร้างโอกาสเข้าถึงทรัพยากรชุมชน 3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน และ 4. การจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรมและเสมอหน้า

คำสำคัญ: สภาชุมชน; การจัดการทรัพยากรชุมชน; ความร่วมมือ

Abstract

This research article aimed to study the appropriate community council model for building cooperation to reduce inequalities in community resource management, conducted by the qualitative research, collected data by In-depth interviewing 15 key informants. Data were analyzed by content descriptive interpretation.

The results showed that the central area community council model of strengthening cooperation in community resource management consisted of 1. Holistic thinking 2. Flexible structure 3. Emphasis on informality 4. An operational system that supported network operations, 5. Clear communication of work roles, and 6. Open-minded and ready to adjust according to the situation. In addition, the community council was a tool that enhanced cooperation in working together among community organizations and network partners to manage community resource problems together, leading to the reduction of community inequality problems in 4 dimensions, namely: 1. Strengthening cooperation to reduce community resource inequality 2. Creating opportunities to access community resources 3. Utilizing community resources and 4. Fair and impartial resource management.

Keywords: Community Council; Community Resources Management; Cooperation

บทนำ

แนวคิดการจัดการทรัพยากรชุมชนปัจจุบันที่มุ่งให้ความสำคัญกับภาคประชาชนและชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับรัฐในการจัดการ พร้อมทั้งได้มีการพัฒนานโยบายเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ รวมทั้งกลไกของกฎหมายเพื่อรองรับสิทธิในการจัดการ ให้สอดคล้องกับแนวโน้มและพัฒนาการของการจัดการทรัพยากรในปัจจุบัน (พัชรินทร์ โชคศิริ, 2560) ที่มองการจัดการทรัพยากรชุมชนเป็นเรื่องของการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียมในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน 3 มิติ ได้แก่ การจัดการทรัพยากรดิน การจัดการทรัพยากรน้ำ และการจัดการทรัพยากรป่า (ธงชัย ภูวนาถวิจิตร, 2563) ซึ่งการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนโดยชุมชนท้องถิ่นอยู่ภายใต้บทบาทและภาระหน้าที่ของกลุ่มผู้นำชุมชน แกนนากลุ่มองค์กร และสมาชิกในนามสภาชุมชน ซึ่งแต่ละพื้นที่มีลักษณะ รูปแบบ กลไกวิธีดำเนินงานที่แตกต่างกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่มีฐานคิดการดำเนินงานที่เหมือนกัน กล่าวคือ การเป็นพื้นที่กลางในการปรึกษาหารือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่นำไปสู่การแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นกลไกสำคัญในแก้ปัญหาชุมชน (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ, 2564) และหากมอง

ว่าทรัพยากรชุมชนเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่น ชุมชนย่อมมีความสามารถที่จะดูแลควบคุมวิถีการดำรงชีวิตของตนเอง ซึ่งเป็นสิทธิในชีวิตและปัจจัยการดำรงชีวิต ชุมชนย่อมมีสิทธิเหนือทรัพยากรชุมชนในการที่จะอนุรักษ์และจัดการ เพื่อให้ทรัพยากรชุมชนได้รับการดูแลรักษาเพื่อใช้ประโยชน์ให้ยั่งยืน (อุดมศักดิ์ เดโชชัย, 2562)

ชุมชนท้องถิ่นจึงมีความชอบธรรมที่มีสิทธิเหนือทรัพยากรชุมชนในพื้นที่ของตนมากกว่าคนภายนอกชุมชนที่ไม่ได้เป็นผู้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่รัฐต้องยอมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรดังกล่าว เพื่อจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมในแง่ของการใช้ทรัพยากรการบำรุงรักษาและอนุรักษ์ (บุญชู ฌ บ่อมเพ็ชร, 2552) ทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการแย่งชิงทรัพยากร ตลอดจนจัดการปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในท้องถิ่น และยังเป็นการสร้างระบบการจัดการทรัพยากรชุมชนโดยชุมชนที่ลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน

จากความสำคัญของปัญหาและเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนควรมีเงื่อนไขหรือองค์ประกอบอย่างไร เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการทรัพยากรชุมชนโดยใช้สภาชุมชนเป็นพื้นที่กลางในการปรึกษาหารือ และหาแนวทางการจัดการทรัพยากรชุมชนที่นำไปสู่การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ชุมชนสามารถจัดการได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สภาชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนบน

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ประธานสภาชุมชน จำนวน 8 ท่าน เลขาธิการสภาชุมชน จำนวน 2 ท่าน ผู้เชี่ยวชาญงานขับเคลื่อนสภาชุมชน 2 ท่าน และนักวิชาการที่ขับเคลื่อนเรื่องสภาชุมชน จำนวน 3 ท่าน ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตอนที่ 2 ฐานคิดในการก่อตั้ง ลักษณะ โครงสร้าง บทบาทการทำงาน และระบบการดำเนินงานสภาชุมชนที่มีอยู่ในประเทศไทย ตอนที่ 3 แนวทางการเสริมสร้างให้เกิดความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชนของสภาชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ทำการนัดหมายวันเวลาที่ขอสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. ขออนุญาตนำจากคณบดีวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. ส่งหนังสือแนะนำและแบบสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญล่วงหน้าอย่างน้อย 7 วัน
4. เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์
5. สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแล้วนำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษารูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและนำมาวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาดังนี้

จากการศึกษาพบว่า สภาชุมชนเป็นพื้นที่กลางของการปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิด ความรู้ มุมมอง เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน รวมถึงการพัฒนาชุมชนในระดับท้องถิ่นให้เกิดความเข้มแข็ง โดยรูปแบบที่เหมาะสมต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่

1. การมีฐานคิดแบบองค์รวม โดยพื้นฐานทางความคิดสภาชุมชนมีฐานความคิดการก่อเกิดจากแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นชุมชน ที่ต้องการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ประสบปัญหาหรือต้องการพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนสูงสุด โดยใช้กระบวนการสภาชุมชนเป็นกลไกกลางของการขับเคลื่อนงานภาคประชาชนและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคเครือข่ายที่มีทั้งในและนอกชุมชนให้เกิดการทำงานร่วมกัน

2. การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น สภาชุมชนจึงควรวางโครงสร้างการทำงานที่มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับโครงสร้างที่ถูุกำหนด มุ่งเน้นการมองถึงประโยชน์ของการทำงานร่วมที่ทำให้เกิด

ระบบการทำงานบนฐานการเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อจัดการทรัพยากรชุมชน และควรมีการวางกรอบการทำงานที่มีการเชื่อมโยงการทำงานที่หลากหลายและต่อเนื่อง ควบคู่กับการวางโครงสร้างของคณะทำงานของสภาชุมชนที่สามารถขับเคลื่อนงานของสภาชุมชนสู่การพัฒนาประเทศที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้างต่อการเสริมสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่เข้ามาดำเนินงานร่วมตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศ

3. การให้ความสำคัญต่อความไม่เป็นทางการ จากเงื่อนไขของการจัดตั้งสภาชุมชนหลายพื้นที่ที่ถูกวางโครงสร้างการทำงานที่มีความชัดเจน จึงส่งผลต่อลักษณะการทำงานของสภาชุมชนที่มีความเป็นทางการ ไม่ว่าจะในรูปแบบการดำเนินงานหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีความเป็นทางการเข้ามาเกี่ยวข้อง หรือแม้แต่การติดต่อประสานงานกับสภาชุมชนต้องมีการประสานงานที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นรูปแบบการดำเนินงานที่ดีต่อสภาชุมชนที่ต้องดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ แต่เนื่องด้วยความเป็นธรรมชาติของสภาชุมชนในพื้นที่ชุมชนเขตชนบทที่ต้องดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายที่มีความไม่เป็นทางการสูง การดำเนินงานของสภาชุมชนจึงต้องตั้งอยู่บนฐานของความไม่เป็นทางการเพื่อเอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน ประกอบกับการดำเนินงานของสภาชุมชนที่ต้องเป็นแกนกลางของการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีเครือข่ายและพี่น้องประชาชนในพื้นที่ การจัดเวทีที่เป็นทางการจึงอาจไม่ตอบโจทย์การทำงานในพื้นที่ จึงต้องอาศัยความไม่เป็นทางการของการพบปะพูดคุย สร้างความไว้วางใจและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแก้ปัญหาคัดจัดการทรัพยากรชุมชน

4. ระบบการดำเนินงานที่รองรับการทำงานแบบเครือข่าย ถือเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญของการเสริมสร้างการทำงานเพื่อจัดการทรัพยากรชุมชน เนื่องด้วยหากสภาชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงการทำงานของกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีเครือข่าย จึงต้องมีการออกแบบวางแผนการทำงานร่วมกัน การวางกรอบกติกาการทำงานร่วม การออกแบบเวทีเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วม การจัดกิจกรรมโครงการเพื่อสร้างพื้นที่การทำงานร่วมกัน รวมถึงการควบคุมการดำเนินงานของสภาชุมชนเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โดยมีสภาชุมชนเป็นกองเลขที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้เกิดการทำงานร่วมกัน ทั้งมิติของการเป็นผู้สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเป็นผู้จัดทำข้อมูลสนับสนุนการทำงานของคณะทำงานและภาคีเครือข่าย รวมถึงการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรมกิจกรรม โครงการ หรือเวทีสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผลักดันไปสู่การจัดการทรัพยากรชุมชนในระดับท้องถิ่น

5. การสื่อสารบทบาทการทำงานที่ชัดเจน จากปัญหาที่พบจากการดำเนินงานของสภาชุมชนกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง พบว่า สภาชุมชนโดยส่วนใหญ่ประสบปัญหาเรื่องของการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจต่อบทบาทการทำงานของสภาชุมชนต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เนื่องด้วยการดำเนินงานของสภาชุมชนไม่ได้เป็นการทำงานที่มีการประชาสัมพันธ์ที่

ผ่านช่องทางสื่อสารหรือสื่อของชุมชน จึงทำให้คนในชุมชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ได้รับรู้ ข้อมูลข่าวสารการทำงานของสภาชุมชน จึงทำให้ไม่เข้าใจว่าสภาชุมชนมีบทบาทหน้าที่ทำอะไร ถึงแม้จะมีหลายหน่วยอย่างสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนเป็นผู้คอยหนุนเสริมและสร้างความเข้าใจ ต่อบทบาทการทำงานของสภาชุมชน แต่ก็ไม่ได้เกิดต่อการรับรู้ของชุมชนเท่าที่ควร ดังนั้น สภาชุมชนเองจึงควรมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของตนเองต่อพื้นที่ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเชิญชวนให้ผู้ที่สนใจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามา ร่วมดำเนินกิจกรรมหรือร่วมประชุมกับสภาชุมชนที่เป็นช่องทางการสื่อสารถึงบทบาทการทำงานของสภาชุมชนอีกทางหนึ่ง

6. เปิดกว้างและพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เนื่องด้วยการเปลี่ยนแปลงของชุมชนมีความซับซ้อนสูงและยากต่อการจัดการโดยอาศัยเพียงการจัดการจากหน่วยงานของรัฐที่ทำตามแนวนโยบายของหน่วยงานของตนเอง ซึ่งไม่สามารถแก้จัดการปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนได้ทั้งหมด ชุมชนเองต้องลุกขึ้นมาเป็นผู้ดูแลและจัดการชีวิตของตนเอง ซึ่งการมีสภาชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนจึงทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ต่อปัญหาและหาแนวทางในการจัดการปัญหาร่วมกัน สภาชุมชนจึงควรเป็นองค์กรที่มีการเปิดกว้างทั้งในแง่ของการสร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและภาคีเครือข่าย และการเปิดกว้างต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงานของสภาชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ประเด็นปัญหาของชุมชนและปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดติดต่อการดำเนินงานตามแนวนโยบายของหน่วยงานที่สนับสนุนเท่านั้น และควรมีการเปิดและแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานแหล่งทุนที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนที่มีการดำเนินงานบนความหลากหลายแต่ต้องยึดผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเป็นฐานคิดสำคัญในการดำเนินงานของสภาชุมชน

อีกทั้งสภาชุมชนเป็นเครื่องมือที่เสริมสร้างความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีเครือข่ายเพื่อจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนร่วมกัน ที่นำไปสู่การลดปัญหาความเหลื่อมล้ำของชุมชนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เป็นปัญหาและต้นตอของการสร้างความไม่เท่าเทียมกันของคนในชุมชน ซึ่งสามารถวิเคราะห์การดำเนินงานของสภาชุมชนลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ประการ ดังนี้

1. การเสริมสร้างความร่วมมือต่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรชุมชน พลังอำนาจการต่อรองของกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นพลังความสามารถของกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดการรวมตัวบนเงื่อนไขของการก่อตั้งสภาชุมชน ที่มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากผลกระทบของการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ไม่เป็นธรรม เพื่อสะท้อนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงปัญหาความรุนแรงของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข บนฐานของการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ที่ดำเนินการสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ด้วยการตัดสินใจร่วมและเป็นทั้งกระบวนการและเป้าหมายการทำงานที่จะต้องอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นสภาชุมชนแห่งการสร้าง

การเรียนรู้เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการตนเอง โดยการรวมพลังกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีเพื่อสร้างอำนาจต่อรองเป็นระบบการจัดการตนเอง ก่อให้เกิดความเสมอภาคการกระจายทรัพยากรชุมชนอย่างเท่าเทียม การเสริมสร้างกลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีเพื่อสร้างอำนาจต่อรองจึงเป็นกระบวนการที่บุคคลสามารถควบคุมชีวิตตนเองและการมีส่วนร่วมอย่างเป็นประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชน

2. การสร้างโอกาสเข้าถึงทรัพยากรชุมชน เป็นการสร้างเงื่อนไขที่ใช้สภาชุมชนเป็นเวทีกลางของการสร้างข้อตกลงร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวางกฎกติกาชุมชน การสร้างข้อตกลงร่วม หรือการทำธรรมาภิบาลชุมชน ที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชุมชน เช่น การเข้าถึงทรัพยากรที่ป่าไม้เพื่อนำมาใช้ในครัวเรือน การเข้าถึงของป่าในพื้นที่ป่าชุมชนเพื่อนำมาขายสร้างรายได้ การเข้าถึงแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคและน้ำเพื่อการเกษตร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรของชุมชน และเปิดโอกาสให้คนผู้ที่มีส่วนได้เสียทั้งระดับบุคคล องค์กรชุมชน หรือหน่วยงานภาคีเครือข่ายได้เข้ามาร่วมพัฒนารูปแบบการจัดการและการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน รวมถึงการมีโอกาสในการออกแบบ นำเสนอ และพัฒนาแนวทางการจัดการทรัพยากรชุมชนสู่การผลักดันเชิงนโยบายให้แก่หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน สภาชุมชนถือเป็นกลไกของการจัดการระบบการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน โดยการออกกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดระบบการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน คนในชุมชนได้รับประโยชน์ และช่วยกันดูแลรักษาผืนป่าให้อยู่อย่างยั่งยืน ชุมชนช่วยกันดูแล แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน รวมถึงมีการจัดสรรทรัพยากรชุมชนให้คนในชุมชนได้ใช้ประโยชน์ เพื่อให้ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน และเป็นวิธีให้คนในชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแลบุคคลภายนอกที่จะบุกรุกเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน การจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนจึงเป็นการลดช่องว่าง สร้างความเท่าเทียมและเป็นธรรมต่อการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีในชุมชน และลดความขัดแย้ง สร้างความเข้าใจ ความสามัคคี และพัฒนาระบบการจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้

4. การจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรมและเสมอหน้า สภาชุมชนมีรากฐานทางความคิดมาจากความเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนผ่านการพูดคุย ปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิดการจัดการและแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรชุมชน ที่เชื่อว่าการเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสภาชุมชนทั้งในส่วนของความเป็นสมาชิกหรือการเป็นภาคีเครือข่ายเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วม เกิดพลังเป็นแห่งปัญญารวมหมู่ที่นำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ดี และเชื่อว่าการมีสภาชุมชนสามารถทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เป็นธรรมและเสมอหน้า ที่หมายถึง การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชนผู้จัดการ เป็นเจ้าของและปกป้องดูแลฐานทรัพยากรนั้น เชื่อมโยงถึงการจัดสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน

เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนบนฐานของการแบ่งปัน ซึ่งสภาชุมชนหลายพื้นที่ได้มีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ตอบโจทย์ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน บนแนวคิดการจัดการจัดสรรและแบ่งปันโอกาสของผู้มีโอกาสหรือผู้ที่มีอำนาจในการเข้าถึงทรัพยากร ที่เป็นการเอื้อให้เกิดความได้เปรียบต่อการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน เช่น ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่มองค์กรชุมชน เจ้าหน้าที่หน่วยงานรัฐ นายทุน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้มาร่วมดำเนินสร้างพื้นที่แบ่งปันและสร้างโอกาสในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนผ่านพื้นที่กลางของสภาชุมชน หรือเป็นการแบ่งปันทรัพยากรที่มีให้แก่ส่วนกลางเพื่อส่งต่อโอกาสให้ผู้ขาดโอกาสได้มีโอกาส เช่น การแชร์ความรู้ข้อมูลข่าวสาร การสนับสนุนงบประมาณหรือทรัพยากรที่มีเพื่อเอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน การไม่ใช้อำนาจหรือตำแหน่งเพื่อการเข้าถึงทรัพยากรแต่เป็นการใช้เพื่อส่วนรวม เป็นต้น ส่วนมุมมองของผู้ขาดโอกาสหรือชาวบ้านผู้ถูกกดขี่ทางสังคมที่เข้ามาร่วมดำเนินงานกับสภาชุมชน เป็นการเข้ามาเรียนรู้และพัฒนาตนเองเพื่อให้มีโอกาสของการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน โดยผ่านการเป็นผู้มีส่วนร่วมในการออกแบบกฎกติกาการใช้ทรัพยากรชุมชน เช่น กติกาการใช้น้ำร่วมกันของเกษตรกร กฎระเบียบการใช้ป่าชุมชน เป็นต้น

จากผลศึกษาวิเคราะห์สภาวะสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน ทำให้เห็นว่าสภาชุมชนที่มีอยู่ในประเทศที่มีความหลากหลาย ทั้งมิติของฐานคิดการก่อตั้ง โครงสร้าง ลักษณะ แบบแผน ระบบการดำเนินงาน และบทบาทการดำเนินงานของสภาชุมชน มีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชน โดยการให้ความสำคัญต่อฐานคิดการดำเนินงานแบบองค์รวม การปรับโครงสร้างการดำเนินงานของสภาชุมชนให้ความยืดหยุ่น การใช้ความไม่เป็นทางการเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงการทำงานกับชุมชนและภาคีเครือข่าย การมีระบบการดำเนินงานที่รองรับการทำงานแบบเครือข่าย การสื่อสารบทบาทการทำงานของสภาชุมชนที่ชัดเจน และสร้างเงื่อนไขให้สภาชุมชนเป็นองค์กรที่เปิดกว้างพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและส่งผลกระทบต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดเรียนรู้และสามารถจัดการตนเองได้

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการสร้างความร่วมมือเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน ประกอบด้วย 1. การมีฐานคิดแบบองค์รวม โดยพื้นฐานทางความคิดสภาชุมชนมีฐานความคิดการก่อเกิดมาจากแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นชุมชน ที่ต้องการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ประสบปัญหาหรือการต้องการพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่คนในชุมชนให้สูงที่สุด โดยใช้กระบวนการสภาชุมชนเป็นกลไกกลางของการขับเคลื่อนงานภาคประชาชนและเชื่อมโยงการทำงานร่วมกันขององค์กรภาคเครือข่ายที่มีทั้งในและนอกชุมชนให้เกิดการทำงาน

ร่วมกัน 2. การมีโครงสร้างที่ยืดหยุ่น สมาชิกชุมชนจึงควรวางโครงสร้างการทำงานที่มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับโครงสร้างที่ถูกกำหนด แต่มุ่งเน้นการมองถึงประโยชน์ของการทำงานร่วมกันที่ทำให้เกิดระบบการทำงานบนฐานการเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อจัดการทรัพยากรชุมชน และควรมีการวางกรอบการทำงานที่มีการเชื่อมโยงการทำงานที่หลากหลายและต่อเนื่อง 3. การให้ความสำคัญต่อความไม่เป็นทางการ การดำเนินงานของสมาชิกชุมชนต้องตั้งอยู่บนฐานของความไม่เป็นทางการ เพื่อเอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกัน และสมาชิกชุมชนถือเป็นแกนกลางของการเชื่อมโยงการทำงานกับภาคีเครือข่ายและพี่น้องประชาชนในพื้นที่ การจัดเวทีที่เป็นทางการอาจไม่ตอบโจทย์การทำงานในภาพรวมทั้งหมด สมาชิกชุมชนจึงต้องอาศัยความไม่เป็นทางการของการพบปะพูดคุย สร้างความไว้วางใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน 4. ระบบการดำเนินงานที่รองรับการทำงานแบบเครือข่าย สมาชิกชุมชนต้องมีการออกแบบวางแผนการทำงานร่วมกัน การวางกรอบกติกาการทำงานร่วม การออกแบบเวทีเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วม การจัดกิจกรรมโครงการเพื่อสร้างพื้นที่การทำงานร่วมกัน รวมถึงการควบคุมการดำเนินงานของสมาชิกชุมชนเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันที่ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและเกิดการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน โดยมีสมาชิกชุมชนเป็นกองหนุนที่เอื้ออำนวยความสะดวกให้เกิดการทำงานร่วมกัน ทั้งมิติของการเป็นผู้สร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเป็นผู้จัดทำข้อมูลสนับสนุนการทำงานของคณะทำงานและภาคีเครือข่าย รวมถึงการเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดกิจกรรมกิจกรรม โครงการ หรือเวทีสร้างข้อเสนอเชิงนโยบายที่ผลักดันไปสู่การจัดการทรัพยากรชุมชนในระดับท้องถิ่น 5. การสื่อสารบทบาทการทำงานที่ชัดเจน สมาชิกชุมชนควรมีการสื่อสารและประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของตนเองต่อพื้นที่ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเชิญชวนให้ผู้ที่สนใจหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาร่วมดำเนินกิจกรรมหรือร่วมประชุมกับสมาชิกชุมชนที่เป็นช่องทางสื่อสารถึงบทบาทการทำงานของสมาชิกชุมชน และ 6. เปิดกว้างและพร้อมปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ สมาชิกชุมชนเป็นเครื่องมือในการจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนจึงทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักรู้ต่อปัญหาและหาแนวทางในการจัดการปัญหาร่วมกัน สมาชิกชุมชนควรเป็นองค์กรที่มีการเปิดกว้างทั้งในแง่ของการสร้างการเรียนรู้ให้แก่กันในชุมชนและภาคีเครือข่าย และการเปิดกว้างต่อการปรับเปลี่ยนทิศทางการดำเนินงานของสมาชิกชุมชนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ประเด็นปัญหาของชุมชนและปัญหาของสังคมที่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดติดต่อการดำเนินงานตามแผนนโยบายของหน่วยงานที่สนับสนุนเท่านั้น และควรมีการเปิดและแสวงหาการสนับสนุนจากหน่วยงานแหล่งทุนที่สนับสนุนการพัฒนาชุมชนที่มีการดำเนินงานบนความหลากหลายแต่ต้องยึดผลประโยชน์ร่วมของชุมชนเป็นฐานคิดสำคัญในการดำเนินงานของสมาชิกชุมชน สอดคล้องกับสหวิทยา วิเศษ (2562) ศึกษาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง พบว่า กระบวนการพัฒนาสภาประชาชนลุ่มน้ำอิง ประกอบด้วย การพัฒนาศักยภาพสภาประชาชน การพัฒนาพื้นที่รูปธรรม การพัฒนาระบบข้อมูลและ

สารสนเทศ การรณรงค์ด้านนโยบายระดับชาติและระดับท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำอิง ในการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิงอย่างบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น และเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์ด้านการจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติ ยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ และยุทธศาสตร์ด้านสังคมและการมีส่วนร่วม และข้อค้นพบจากการวิจัยบางประการมีความสอดคล้องกับสุวิน ทองปั้น (2563) ที่เสนอการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการสภาพลเมืองเชิงพุทธในจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย สภาพลเมืองทำงานร่วมกันโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือทำงานด้วยจิตอาสา และนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการทำงาน การจัดเวทีสาธารณะให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นจากประชาชน การวางแผนร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน การปรึกษาหารือกัน การสร้างกัลยาณมิตรในการทำงานร่วมกัน

อีกทั้งจากการศึกษาพบว่า สภาพชุมชนเป็นพื้นที่กลางการทำงานร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน โดยสามารถวิเคราะห์การเสริมสร้างความร่วมมือของสภาพชุมชนที่ส่งผลต่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนแบ่งออกเป็น 4 ประการ ได้แก่ 1. การเสริมสร้างความร่วมมือต่อการลดความเหลื่อมล้ำด้านทรัพยากรชุมชน พลังอำนาจการต่อรองของกลุ่มองค์กรชุมชนเป็นพลังความสามารถของกลุ่มองค์กรชุมชนที่เกิดการรวมตัวบนเงื่อนไขของการก่อตั้งสภาพชุมชน ที่มีความต้องการที่จะแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนจากผลกระทบของการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ไม่เป็นธรรม เพื่อสะท้อนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเห็นถึงปัญหาความรุนแรงของปัญหาที่ควรได้รับการแก้ไข บนฐานของการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน สอดคล้องกับวาสนา ศรีจำปา (2564) ที่ได้เสนอแนวคิดสิทธิชุมชนกับความเป็นพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส เป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจรัฐที่มองว่าอาณาบริเวณที่พลเมืองสามารถมารวมกันเพื่อการสนทนา อภิปราย ไตร่ตรอง และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่มีผลประโยชน์สาธารณะร่วมกัน ดังนั้น กระบวนการต่อรองทางอำนาจของรัฐในเรื่องสิทธิชุมชนจากชุมชนทำให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการทรัพยากรส่วนภายใต้แนวคิดของพื้นที่สาธารณะที่เปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการสนทนาในปริมาณที่ได้อย่างน่าสนใจ

2. การสร้างโอกาสเข้าถึงทรัพยากรชุมชน เป็นการสร้างเงื่อนไขที่ใช้สภาพชุมชนเป็นเวทีกลางของการสร้างข้อตกลงร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถเข้าถึงทรัพยากรของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นวงกฏกติกาชุมชน การสร้างข้อตกลงร่วม หรือการทำธรรมนูญชุมชน ที่เชื่อมโยงและเกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองความเหลื่อมล้ำและการเข้าถึงทรัพยากรของผาสุก พงษ์ไพจิตร (2557) ได้เสนอผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความเหลื่อมล้ำไว้ที่น่าสนใจ กล่าวคือ ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจไม่ใช่ต้นตอของความขัดแย้งโดยตรง แต่ความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจนั้นส่งผลไปถึงความเหลื่อมล้ำด้านอื่น ๆ เช่น การเข้าถึง

ทรัพยากร การเข้าถึงนโยบาย และการบริการสาธารณะ ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญในการทำให้เกิดความขัดแย้งทางการเมือง

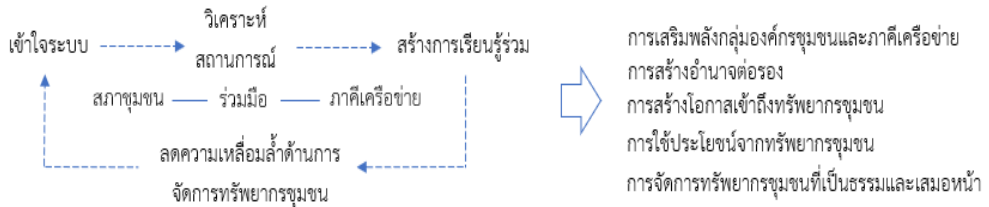
3. การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน สภาชุมชนถือเป็นกลไกของการจัดการระบบ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน โดยการออกกฎกติกาการใช้ประโยชน์ร่วมกัน ก่อให้เกิดระบบการแบ่งปันผลประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน คนในชุมชนได้รับประโยชน์ และช่วยกันดูแลรักษาผืนป่าให้ได้อย่างยั่งยืน ชุมชนช่วยกันดูแล แบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน สอดคล้องกับบุญมี โทท่า (2563) ทำการศึกษาสิทธิชุมชนในการจัดการและใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ พบว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน คือ สิทธิของชุมชนที่จะได้รับประโยชน์ และใช้ประโยชน์จากป่าในฐานะผู้อนุรักษ์ บำรุงรักษา พื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้ไว้ประกอบด้วยประโยชน์ 3 ด้าน ได้แก่ 1. ประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม 2. ประโยชน์ด้านสังคม และ 3. ประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและ 4. การจัดการทรัพยากรที่เป็นธรรมและเสมอหน้า สภาชุมชนมีรากฐานทางความคิดมาจากความเป็นชุมชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มองค์กรชุมชนผ่านการพูดคุย ปรึกษาหารือ เพื่อให้เกิดการจัดการและแนวทางการแก้ไขปัญหาทรัพยากรชุมชน ที่เชื่อว่าการเข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของสภาชุมชนทั้งใน ส่วนของการเป็นสมาชิกหรือการเป็นภาคีเครือข่ายเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วม เกิดพลังเป็นแห่ง ปัญหารวมหมู่ที่นำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ดี และเชื่อว่าการมีสภาชุมชนสามารถทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เป็นธรรมและเสมอหน้าที่ หมายถึง การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากรให้แก่ชุมชนผู้จัดการ เป็นเจ้าของและปกป้องดูแลฐาน ทรัพยากรนั้น เชื่อมโยงถึงการจัดการสรรการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการเข้าถึงทรัพยากรชุมชน และลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนบน ฐานของการแบ่งปัน สอดคล้องกับสุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์ (2562) การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ควรมองว่าเป็นกระบวนการ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำควรมองว่าเป็นกระบวนการ ที่จำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และไม่ได้ยุติลงเพียงแค่การออกกฎหมาย การสร้าง โครงสร้างเชิงสถาบัน หรือการบรรลุเป้าหมายทางสถิติบางประการ การมองแนวทางแก้ปัญหา ความเหลื่อมล้ำแบบหยุดนิ่ง การดำเนินจึงจำเป็นต้องผ่านการเสริมพลังและสร้างศักยภาพให้กับ กลุ่มคนที่อาจได้รับผลกระทบจากปัญหาความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายกับภาค ส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคการเมือง และภาคประชาสังคม ยังถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนอีก ด้วย เช่นเดียวกับการแสวงหายุทธวิธีการสื่อสารสังคมเพื่อให้รับรู้ถึงความสำคัญของปัญหาความ เหลื่อมล้ำ ถือเป็นสิ่งที่แนวทางที่จำเป็นในระยะยาว

โดยอาจกล่าวได้ว่า สภาชุมชนถือเป็นพื้นที่กลางของการเสริมสร้างความร่วมมือของผู้ที่ เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการจัดการทรัพยากรชุมชน ให้ได้มีพื้นที่ทำงานร่วมกัน มีพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และยกระดับการทำงานไปสู่การจัดการปัญหาทรัพยากรชุมชนอย่าง เป็นระบบ และสามารถลดความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นจากการจัดการทรัพยากรชุมชนที่เป็นธรรม

เปลี่ยนผ่านไปสู่การจัดการทรัพยากรชุมชนที่เอื้อให้โอกาสของการเข้าถึงและใช้ประโยชน์อย่างเสมอหน้าของทุกคนในชุมชน โดยมีรูปแบบและลักษณะการจัดการทรัพยากรชุมชนที่หลากหลายที่เชื่อมโยงกับบริบทและประเด็นปัญหาของพื้นที่ชุมชน และเกิดเป็นระบบการจัดการฐานทรัพยากรชุมชนของตนเอง

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 สภาชุมชนพื้นที่กลางการทำงานร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน

จากภาพที่ 1 สภาชุมชนพื้นที่กลางการทำงานร่วมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ได้จากการวิเคราะห์รูปแบบสภาชุมชนที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรชุมชน พบว่า การแก้ไขปัญหาหรือการจัดการสถานการณ์วิกฤตที่เกิดขึ้นชุมชนเกี่ยวข้องกับประเด็นการจัดการทรัพยากรชุมชนที่ใช้สภาชุมชนเป็นพื้นที่กลางของการพูดคุย ปรึกษาหารือ เพื่อหาแนวทางในการจัดการปัญหาร่วมกันต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจต่อระบบในภาพรวมร่วมกันของปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาจใช้เวลาที่สภาชุมชนเป็นพื้นที่วิเคราะห์หรือทบทวนเพื่อสร้างความเข้าใจต่อปัญหาเชิงระบบ และเมื่อทำการวิเคราะห์ต่อสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งที่เกิดจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนทั้งจากแกนนำสภาชุมชน สมาชิกสภาชุมชน และภาคีเครือข่ายที่เกิดเป็นความรู้ร่วม จึงนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาเป็นแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดจากการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติงานร่วม ทั้งการสร้างความรู้ต่อปัญหาผ่านเวทีประชุมของชุมชน เวทีประชุมวิชาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อประเด็นปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน หรือการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรชุมชน เป็นต้น โดยสภาชุมชนเป็นกลไกกลางของการขับเคลื่อนงานที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การคิดร่วม วางแผนลงมือปฏิบัติ ติดตาม และรับประโยชน์จากการดำเนินงานร่วมกันที่นำไปสู่การแก้ปัญหาด้านการจัดการทรัพยากรชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในเชิงนโยบาย สภาชุมชนควรมีการสื่อสารการทำงานให้แก่ภาคีเครือข่ายและผู้ที่เกี่ยวข้องได้เข้าใจถึงบทบาทการทำงานของสภาชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สภาชุมชนควรให้ความสำคัญต่อกระบวนการสร้างการเรียนรู้แก่สมาชิกสภาชุมชน เพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับการทำงานของสภาชุมชน

2. สภาชุมชนควรมีการวางแผนงานของการสร้างผู้นำรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทและสานต่อการทำงานของสภาชุมชนเพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีทำการศึกษาวิจัยการออกแบบโครงสร้างการจัดการสภาชุมชนที่มีความเหมาะสมต่อการขับเคลื่อนงานในพื้นที่ชุมชนและยกระดับไปสู่การขับเคลื่อนงานระดับประเทศ

2. ควรมีการศึกษาแนวทางการสร้างพื้นที่กลางในการจัดการทรัพยากรชุมชนที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ชุมชน

3. ควรมีการศึกษากระบวนการเสริมพลังการทำงานของสภาชุมชนที่เกิดผลสำเร็จเชิงรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก (คปก.) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่เล็งเห็นความสำคัญการวิจัยและอนุมัติทุนสนับสนุนทุนประจำปี พ.ศ. 2560 รุ่นที่ 20

เอกสารอ้างอิง

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ. (2564). *คู่มือสภาพลเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. (2563). การจัดการทรัพยากรชุมชนผ่านการเรียนรู้เชิงออกแบบเป็นฐานสู่การพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน. *วารสารศิลปศาสตร์มหาวิทาลัยสงขลานครินทร์*, 12(2), 39-53.

บุญชู ฌ บ่อมเพ็ชร. (2552). *สิทธิในการจัดการทรัพยากรโดยชุมชน : ศึกษาเปรียบเทียบต่างประเทศกับประเทศไทย* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญมี โทท่า. (2563). สิทธิชุมชนในการจัดการและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและป่าไม้กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านดงยาง ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(4), 1452-1465.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). *สู่สังคมไทยเสมอหน้า*. กรุงเทพฯ: มติชน.

- พัชรินทร์ โชคศิริ. (2560). การจัดการทรัพยากรร่วม : ศึกษากรณีป่าชุมชนในอำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- วาสนา ศรีจำปา. (2564). สิทธิชุมชนกับความเป็นพื้นที่สาธารณะของฮาเบอร์มาส : เครื่องมือในการต่อรองอำนาจรัฐ. *วารสารความเป็นธรรมทางสังคมและความเหลื่อมล้ำ*, 2(3), 32-52.
- สหทัย วิเศษ. (2562). สภาประชาชนลุ่มน้ำอิง : พลวัตภาคประชาสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลุ่มน้ำอิง. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 10(2), 331-345.
- สุภาวินี ทรงพรวาณิชย์. (2562). 8 วิธีออกจากความเหลื่อมล้ำ. สืบค้น 20 มกราคม 2562, จาก <https://shorturl.asia/182ZY>
- สุวิน ทองปั้น. (2563). รูปแบบการบริหารจัดการสภาพลเมืองเชิงพุทธ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม*, 7(2), 85-100.
- อุดมศักดิ์ เตโชชัย. (2562). บริบทการขับเคลื่อนสภาองค์กรชุมชนตำบลนาแ้ว สู่ชุมชนจัดการตนเองภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี 2560. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(10), 5381-5392.

